TALLINNA POLÜTEHNIK

TPI PARTEIKOMITEE. REKTORAADI. KOMSOMOLIKOMITEE. AMETIÜHINGUKOMITEE HÄÄLEKANDJA

Nr. 12 (1311) Reede, 7. aprill Hind 2 kop.

KÜLALISI SOOMEST, ROOTSIST, USAst

Esmaspäeval oli instituudis külaliste päev. Hommikupoolikul toimus rektoraadis kohtumine Helsinki Tehnikaülikooli prorektori ANTTI SAARIALHO ja Soome Tehnikaliidu esimehe MATTI HIRVIKALLIOGA.

Külalisi huvitasid koostöövõimalused eelkõige täiendusõppe küsimustes haaramaks ka eesti tehnikaintelligentsi loodava Põhjamaade täiendusõppeassotsiatsiooni liikmeteks, mille kaudu tulevikus saaks võimalikuks riikidevaheline spetsialistide vahetus kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Peale lõunat saabus TPIsse Rootsi tehnikaülikoolide presidentide delegatsioon vastavalt NSVL TA ja Rootsi Kuningliku Tehnikateaduste Akadeemia (IVA) vahel sõlmitud lepingule.

Delegatsiooni juhiks oli Eestist pärit Rootsi Kuningliku Tehnikateaduste Akadeemia esimees, Chalmers'i Tehnikaülikooli president prof. SVEN OLVING.

Meie külalisteks olid veel:

Prof. CARL-GUSTAV ANDRÉN — IVA Hariduskomitee esimees, endine Rootsi Ülikoolide ja Kolledžite Juhatuse esimees. Prof. JANNE CARLSSON — Kuningliku Tehnikainstituudi president. Prof. ARNE CLAESSON — Umeå Ülikooli loodusteaduste teaduskonna dekaan. Prof. SVEN ERLANDER Linköping'i Tehnikaülikooli president. Prof. TORBJÖRN HEDBERG — Luleå Ülikooli president. Prof. CARL-OLOF JACOBSON — Uppsala Ülikooli loodusteaduskonna dekaan, IVA peasekretär. Prof. BERTIL TÖRNELL — Lund'i Ülikool ja Lund'i Teaduse ja Tehnika Instituudi president. Proua ELISEBETH FERM — delegatsiooni sekretär, IVA haridus-poliitika osakonna juhataja. Proua ULLA SVANTESSON — IVA välissuhete osakonna sekretär. Hr. PER OLAF SJÖSTEDT — teaduse ja tehnika nõunik Rootsi saatkonnas Moskvas.

ULLI SATS

Fotod: HEIDI PUTK

JÄNKID LAHEMAAL

Täpselt valimiste päeval vuras TPIst Lahemaale mikrobuss, milles koos saatjatega sõitis rahvusparki vaatama kolm *University of California at Santa Barbara* üliõpilast. Need olid kolm sõpra: arheoloogiatudeng **Marc Villa**, ökoloogiaõppur **Leann Schuler** ning mehaanikaüliõpilane **Jaan Taagepera.** Kuigi esimese esivanemad olid kunagi saabunud Itaaliast, teise vanemad olid üks sakslane, teine iirlane, kolmas oli aga puhastverd eestlaste laps, ei takistanud see neid end tundmast pesueht ameeriklastena ega rääkimast «ameerika keelt». Jaan Taagepera sarnaneb tugevasti oma isa Rein Taageperaga (kes külastas TPId kolm kuud varem) ja kõneleb ka üsna veatut eesti keelt — mille hääldus läheneb inglise keele ameerika variandile! Kõik senitoodu on huvipakkuv üksnes kadumise piirile jõudnud väikerahva esindajale, noortele endile olid sellesuunalised küsimused kauged ja ilmselt ka kõrvalise tähendusega. Kui ajavahe poleks neid väsitanud, oleks huvi Lahemaa vastu ehk elavam olnud. Ainus, kelle silm sõidul kordagi kinni ei vajunud, oli Jaan, Marc muutus elavamaks Jõelähtme paari tuhande aasta vanustel kivikirstkalmetel, neiu Leann esitas küsimusi looduse ja looduskaitse suhetest. Korraliku lõuna suutsid organisaatorid tellida, aga ilm ega aastaaeg polnud küll rahvuspargi muljeile soodsad...

A.-M. HALLIK
Lahemaa giid

Õpetatud nõukogu

1. **Keeleseaduse rakendamise** juhendi väljatöötamiseks instituudis moodustati komisjon eesotsas dots. Enno Soonurmega.
   Kõik sellealased ettepanekud tuua **18. aprillini,** mil see küsimus tuleb arutusele õpetatud nõukogus dots. E. Soonurmele.
2. Seoses arendusfirma **«Tallinna Tehnoloogiapark»** loomisega peeti vajalikuks TPIl osaleda ühe asutajaliikmena.
   Arendusfirma direktorite nõukogu liikmeteks esitati rektor Boris Tamm ja teadusprorektori asetäitja Jüri Tanner.
3. ENSV MN 1989. aasta ühekordsele **preemiale** esitati teaduskollektiivi (kollektiivi juht dots. Priit Kulu) töö «Detailide pulbertaastamise ja -tugevdamise tehnoloogia».

KINNITATI NIMELISED JA PERSONAALSTIPENDIUMID

V. I. Lenini nimeline stipendium
Automaatikateaduskonnast ARNO KOLK — LE-102
Energeetikateaduskonnast VIKTORIA JURJEVA — AV-67
Mehaanikateaduskonnast ANDRES OVERST — MM-82
Ehitusteaduskonnast SVEN PERTENS — ET-101
Mehaanikateaduskonnast IVAR VEERUS — MM-82
Keemiateaduskonnast TOOMAS TEEKEL — KM-101
Majandusteaduskonnast KÜLLI RAIDMA — TI-101
Majandusteaduskonnast HELS-MAARJA MIKKAL — TP-61.
Vabariiklik E. Lenzi nimeline stipendium:
ANDRES KARASK — LI-81
V. Kingissepa nimeline: MARINA KÄGO — AV-67
J. Lauristini nimeline: PIRET PALOOTS — EE-101
J. Lauristini nimeline: HILLE VÕRK — TI-81
H. Pöögelmanni nimeline: ANDRES MARTMA — MP-101
J. Anveldi nimeline: JAAN ANVELT — KA-101
J. Anveldi nimeline: KADI RAIDAM — TI-101
Ametiühingute nimeline stipendium: TIIT KOLK — KM-101.
TPI õpetatud nõukogu personaalstipendiumid:
Automaatikateaduskonnast KALEV SEPP — LA-81
Automaatikateaduskonnast ERKKI NEIDRE — LI-101
Energeetikateaduskonnast TÕNU HEISKONEN — AV-21
Mehaanikateaduskonnast MADIS MEINBERG — MP-101
Keemiateaduskonnast TOOMAS ALLMERE — KO-61
Majandusteaduskonnast IRINA VASSILENKO — TM-87
Ehitusteaduskonnast MARGUS VÄHI — EE-83.
ENSV TA Küberneetika Instituudi nimelised stipendiuid:
Automaatikateaduskonnast TANEL ROSS — LS-81 ja
ENN LAKSPERE — LS-101.

LP. TEHNIKATUDENG!

Nüüd, mil sõjalise õpetuse probleem on paljude jõupingutuste läbi saanud lahendusele tüki maad lähemale, ähvardab Balti sõjaväeringkonnast kostev relvatärin taas rikkuda stuudiumivaikust.

«TPI Relvavabaks» on välja töötanud uued programmilised seisukohad, püüdes igati arvestada kõigi vaidlustes osalejate (k. a. I kursus) huve. Nagu selgub, on Balti sõjaväeringkond järjekordselt ainuke, kes õiget jalga astub, kuna kõik teised sootuks valesti käivad. Sealsete juhtide arvates eksisteerib vaid kaks alternatiivset varianti:

1) sulgeda koheselt kateeder (kui külastatavus ei parane);
2) jätkata täpselt vanaviisi.

Pealegi pole sealsed juhid sugugi rahul sellega, mil viisil TPI oma toetussummasid kasutab ning nõuavad (!?) selle korra kohest muutmist. TPI rektor on andnud oma nõusoleku peatseks kohtumiseks asjast huvitatud üliõpilaskonnaga (hilisema info kohaselt palutakse osalema ka teiste kõrgkoolide juhid ning vabariigi haridusjuhid). Kohtumise täpne aeg saab teatatud täiendavalt.

«TPI Relvavabaks» omab siirast soovi esindada sel kohtumisel kogu tudengkonna ühiseid huve: seepärast on allpool tutvumisks välja pandud uued programmilised seisukohad. Oma vastukajad ja arvamused võite lähetada «TP» toimetusele või tuua vahetult 2. ü/e tuba 405 Sulev Alajõe kätte.

●«TPI Relvavabaks» kutsub üles kõik mõtlevaid inimesi toetama uusi programmilisi seisukohti ning avaldama resoluutset protesti militaristide sekkumisele kõrgkooli siseellu!

«TPI RELVAVABAKS» PROGRAMMILISED SEISUKOHAD

PREAMBULA.

Meie ühiskonna sügav kriisiseisund ei ole kahjustamata jätnud ka akadeemilist haridust. Oleme veendunud, et ühiskonna areng on otseselt seotud tema reaalse vaimse potentsiaaliga, mida ei määra mitte seisakuajale omaks saanud numbriliste näitajate prioriteedi tõstmine, vaid ainult loova mõtte taasväärtustamine ühiskonna kõigil tasandeil. Iseseisva mõtlemise süsteemikindel blokeerimine noorte hulgas on piiranud intelligentsi taastootmist ning tõkestanud sellega otseselt ühiskonna vaimse potentsiaali arengut.

Ühe olulise takistusena harituse tõstmisel näeb liikumine «TPI Relvavabaks» kõrghariduse militariseerimist. Näeme ideaalis, et reservohvitseride ettevalmistamine toimuks rangelt lahus erialasest stuudiumist.

Liikumine «TPI Relvavabaks» arvestades TPI tudengite arvamust:

1. taotleb kõrgkooli täielikku autonoomiat, mis võimaldaks kõigi kõrgkooli siseelu puudutavate probleemide (õppeprogrammid, s. h. sõjalise õpetuse fakultatiivsus, stipendiumide jaotamine jne.) iseseisvat lahendamist ja akadeemilise seltsielu taastamist;

2. saavutamaks ideaaleesmärki, näeb ette sõjalise kateedri sulgemise koos garantiiga, et kõrgkooli lõpetanuile võimaldatakse soovi korral õppida reservohvitseriks kursustel, mille kestvus ei ületa 6 kuud; näeme ette mainitud kursuste organiseerimist tsentraliseeritult kõigi vabariigi kõrgkoolide lõpetanuile, kes selleks soovi avaldavad, kusjuures ülejäänud läbivad tegevteenistuse Nõukogude Armee reakoosseisus kehtestatud korras (vt. «NSVL Seadus üleüldisest sõjaväekohustusest» § 13);

3. ajutise alternatiivse variandina näeme sõjalise kateedri säilitamist a i n u l t fakultatiivse õppevormina.

● Juhul kui ükski meie poolt esitatud variant ei ole teostatav 28. augustiks 1989, siis peame vältimatuks sõjalise kateedri kohest sulgemist.

Vastutus tudengkonna arvamusega vastuolus oleva lahenduse rakendamise eest lasub haridusjuhtidel ja kaitseministeeriumi ametnikel.

30. märtsil 1989. a.

UUED ÕPPEPLAANID MEIL JA MUJAL

TPI profileerivates kateedrites ja teaduskondades hakkavad valmima uued õppeplaanid. Seekord peavad need kandma endas kõrgkooli uutmise põhisisu õpetamise vallas. On ka viimane aeg, sest kõrgetest otsustest kõrgkooli uutmiseks kipub mööduma juba kolm aastat. Viivituse peapõhjuseks on see, et kõrgkoolide autonoomiast senini ainult räägitakse ning Moskva Kõrghariduskomitee sundõppeplaanid jõudsid meieni alles mulluse suve ja sügise jooksul. Kõrgkooli suveräänset osakaalu on neis armulikult tõstetud seniselt 4...5%-lt 10...15%-ni. Tundub siiski, et TPIs valmivad plaanid nii piskuga päris ei lepi. Enamikul erialadel püütakse tõsta plaanide paindlikkust ja mobiilsust spetsialiseerimisvõimaluste laiendamisega ja valikkursuste loomisega, arvestamaks kohalikke, eriti IME-st tulenevaid vajadusi.

UUTE ÕPPEPLAANIDE KONTUURID on enamvähem selged ja aeg on vaadata, kuhu me siis välja oleme jõudnud. Et hiljuti said meile kättesaadavaks värsked Helsingi Tehnikaülikooli (HTÜ) mitmete reformide läbi uuenenud õppeplaanid, siis püüame neid tutvustades tõmmata paralleele ka meie plaanidega. On ju Soome oma majandusprobleeme edukalt lahendava väikeriigina osutunud meile paljudel elutahkudel sobivaks võrdlusbaasiks. Soomlaste kompetentsust ja oskuslikkust lahendada tehnikahariduse probleeme väikese riigi tingimusis tagab kasvõi juba seegi, et praktiliselt iga nende kõrgkooli õppejõud on vähemalt aasta jooksul stažeerinud mõnes maailma tunnustatud kõrgkoolis, muudest sidemetest rääkimata.

HTÜs õpetatakse insenere ja arhitekte kuues teaduskonnas («osasto»): arvutustehnika, elektrotehnika, masinaehitus, protsessi- ja materjalitehnika, ehitus- ja maamõõdutehnika, arhitektuur. Õpetamise algüksuseks on laboratoorium. Praegu on 90 laboratooriumis loodud kokku 130 professuuri, kus 92 professorit ja 59 abiprofessorit koos umbes 260 muu õppejõuga viivad läbi õppetööd ligi 170 kitsamal tehnikasuunal. Lähedased laboratooriumid on ühendatud instituutideks («laitos»), milliseid igas teaduskonnas on kolm-neli. Nende vahendusel korraldatakse teatava eriala üliõpilastele ühiste ainete õpetamist. Selline kaheastmeline õpetamisstruktuur teaduskondade piires on kasutusel paljudes maades. HTÜs võeti see kasutusele suhteliselt hiljuti.

ÕPETAMISE PLANEERIMINE HTÜs põhineb sellel, et iga üliõpilane koostab hiljemalt teisel õppeaastal individuaalse õppeplaani teatava põhieriala raames (teda abistavad spetsiaalsed nõuandjad ja õppejõud). Plaan sisaldab nii kohustuslikke või etteantud nimistu piires valikulisi kui ka täiesti vabalt valitavaid õppeaineid. Iga õppeaine osakaalu mõõdetakse arvutusliku õppenädala (õn) mõistega mis loetakse vastavaks üliõpilase 40 töötunnile. Õppenädalas sisalduv auditoorse töö maht kõigub aineiti tugevasti, olles esimestel kursustel kuni 25 tundi, eriainetes aga ka märgatavalt vähem. Iga aine jaoks fikseeritakse selle maht õppenädalais (reaalselt muutub see 0,5 kuni 6 õn piires, sagedamini 2...3õn). Üliõpilase õppeplaani kogumaht peab olema vähemalt 180 õn, millest diplomiprojektile arvestatakse 20 õn. Tegelik õppeplaani maht võib üliõpilase soovil kasvada 200...210 õnni.

Võrdlusena meie uued õppeplaanid sisaldavad 142...145 semestrinädalat, 30 eksaminädalat, praktikat 14...24 nädalat (koos sõjaväelaagriga) ning diplomiprojekteerimiseks 16...18 nädalat, seega kokku 210...220 nädalat õppetööks.

Meie õppeplaanides nähakse ette kuni 28 auditoorset nädalatundi (fakultatiivkursused siia ei kuulu) ning kogu nädalakoormuseks on Moskva HK ette näinud arvestada 54 tundi (tundub, et siia on juba planeeritud «juurdekirjutisi»). Otsene mahtude võrdlus pole siiski võimalik, sest soomlastel näiteks vastab 3-le tööstuspraktika nädalale vaid 1õn. Üldse nõutakse sealseilt õppijailt keskmiselt 3...6 õn tööstuspraktikat, kusjuures üldreeglina osa praktikast peab olema sooritatud välisriikides. Praktikakohtade otsimisel abistavad üliõpilast kõrgkool, riiklikud ja ka rahvusvahelised üliõpilasvahetuse organisatsioonid.

Jämeda hinnanguna võib siiski soomlaste ja meie õppeplaane lugeda enamvähem samamahulisiks. On ju meie õppeaja normaalkestuseks 4a 10 kuud, soomlased aga loevad oma plaani «inimvõimete piiriks» 4,5 aastat (minimaalselt 40õn ühe õppeaasta kohta), kuigi nende keskmised tegelikud õppeajad, enamasti majanduslikel asjaoludel, ulatuvad 6...8 aastani. Midagi näitavad ka lõpetajate arvud. Nii näiteks meie automaatikateaduskonna 1100 üliõpilase hulgast lõpetab aastas umbes 150, soomlastel elektrotehnika teaduskonnas 1500 üliõpilasest aga ligikaudu 120 aastas (ei maksa unustada, et osa ei lõpeta üldse).

ÕPPETÖÖ HTÜs jaguneb ainete poolest kolme põhiossa: üldõpingud (yleisopinnot), aineõpingud (aineopinnot) ja profileerivad õpingud (syventävät opinnot). Põhiosa üld- ja aineõpinguist on mõeldud sooritada kahe esimese kursuse jooksul ning need on ühtsed teaduskonniti või teatavates erialagruppides (näiteks ühe või paari instituudi piires). Üld- ja aineõpingud sisaldavad nii kohustuslikke kui ka valikaineid ühtekokku 70...90õn mahus, kusjuures nii kogumaht kui ka ainete jaotuse printsiibid vaadeldavatel aineliikidel on teaduskonniti küllalt erinevad. Praktiliselt kõikjal kuuluvad üldõpetuse hulka sissejuhatus tööks kõrgkoolis (1,5õn) ning kohustuslik keelteõpetus (4õn). Viimane haarab mingit võõrkeelt (10 võimaliku seast). Keeleõpetus näeb ette ka Soome teise riigikeele ametliku eksami sooritamise, kuid eeldatakse, et oskused selleks on omandatud juba varem. Tähelepanu väärib kõigile üliõpilastele suulise suhtlemise ja esinemisoskuse (puheviestintä) õpetamine koosolekuteks ja rühmatöö tingimusteks (kõne, sõnavõtt, seisukohavõtt, repliik jne.). Samuti on igal tehnikaüliõpilasel võimalik valida kümnekonna majandusalase suunitlusega konkreetse üksikkursuse vahel. Sama rikkalikud on valikuvõimalused juriidiliste kursuste osas. Nimetatud ainete, samuti tööpsühholoogia, töökaitse ja keskkonnakaitse ettenähtud õppimismahud mittespestiifilistel erialadel on lähedased meie õppeplaanidele. Otsest vastet meie ühiskonnateaduslikele õppeainetele muidugi pole, kuid mõningad kursused lähenevad neile (näiteks «Muuttuva suomalainen yhteiskunta» (1õn), «Cross-cultural communication» (1õn) jne.). Ka kehalise kasvatuse harrastamiseks on loodud mitmekesised võimalused (liikumine — kaasa arvatud moodne tants, pallimängud, jõuharjutused), kuid kõik see toimub väljaspool õppeplaane.

Suuremahulised aineõpetuse fundamentaalkursused (näit. matemaatika) on tükeldatud paljudeks ühesemestrilise kestusega üksikkursusteks, millest mõned võivad osutuda vajalikuks eelduseks teatava hilisema profileeriva aine õppimisel. Siin avaldub põhimõtteline erinevus õpetamisstruktuuri ülesehitamisel võrreldes meie õppeplaanidega. Soomlastel näiteks matemaatika laboratoorium õpetab maatriksarvutuse kursust (2,5õn), mida kuulavad koos mistahes erialade ja teaduskondade üliõpilased, kelle erialaprofiil seda kursust vajab. Samal erialal aga võib õppida üliõpilasi, kelle valitud kitsam spetsialiseerumine vajab näiteks hoopis matemaatilise loogika kursust (1õn) ja iga üliõpilane siis ise juba hoolitseb, millal ja kuidas ta vastava kursuse omandab.

Meie TPIs valime välja suurema üliõpilasgrupi (kas teaduskonna või osa selle erialasid) ja loeme neile ühise suure kursuse (näiteks matemaatika, mis sisaldab kõigile nii maatriksarvutuse kui ka loogika). Ka sellel viisil on häid külgi, kuid võimalikult mitmekesise erialaprofiiliga inseneride õpetamisel on individualiseeritud valikumeetod kahtlemata õigem.

PROFILEERIVATE ERIALAÕPINGUTE olulisemaks jooneks HTÜs on see, et igal üliõpilasel tuleb valida kaks kitsamat erialast õppesuunda profileerivate ainete kogumahuga 10...12õn kummastki. Ühele suunale lisandub veel diplomiprojekt (20õn).

Iga laboratoorium õpetab ühe või paari profileerimissuuna ainete enamikku ja ühe instituudi piires võib eksisteerida kuni kümmekond profileerimissuunda. Samal ajal kõigi nende üliõpilaste üld- ja aineõpingud on ühesugused. Teatud suuna valikuks (neid võib valida isegi erinevate teaduskondade piirest) peab üliõpilane olema varem õppinud teatavaid eeldusõppeaineid, samuti tuleb tal tavaliselt omandada täiendavalt 10...20õn ulatuses mitmetele profileerimissuundadele ühiseid eriaineid. Tulemusena kujuneb erialaste õpingute kogumahuks 50...80õn sõltuvalt profileerimissuundade sugulusastmest. Et HTÜs toimub käesoleval ajal õpetus **ligi 170 profileerimissuunas** ja iga suuna piires eksisteerivad veel valikained, on kerge ette kujutada, kui palju erisuguse ettevalmistusega insenere saab ette valmistada kahe profileerimissuuna mõistlike kombinatsioonide ja ainete valiku tulemusena. Loomulikult nõuab see väga paljude erikursuste õpetamist isegi siis, kui neid ei õpetata igal aastal. Samuti tuleb arvestada üsna väikese kursuse kuulajaskonnaga (HTÜs peetakse loenguid vähemalt kolme registreeritud kuulaja olemasolul). Seejuures on loengute maht tavaliselt väike, küllalt tavaline on seminarivorm.

Eelnevalt on selge, et HTÜ ja TPI ÕPPEPLAANIDE otsene võrdlemine on üpris keeruline. Näidisplaane HTÜ tingimuste jaoks on olemas vaid üld- ja aineõpetuse osas kahe kursuse ulatuses, kus õpetus on ühine teaduskonna või vähemalt instituudi piires. Allakirjutanu tehtud terviklik võrdlus TPI automaatikaeriala uue õppeplaani ja HTÜ võimaliku samasuunalise plaanivariandi vahel näitas üpris head kokkulangevust paljude õppeainete osas. Olulisemad erinevused üldainete osas olid:

- keeleõpetuse kahekordne maht meil
- ulatuslikum füüsika-alane ettevalmisus HTÜs (erikursuste vormis)
- programmeerimise baaskursuse tugevasti väiksem maht HTÜs (ilmselt parem ettevalmistus keskkoolist).

Tähtsaimaks erinevuseks on aga meie õppeplaanides sisalduv täiendav töömaht ühiskonnateaduste ja sõjalise õpetuse näol tublisti üle 30õn ulatuses. Tulemusena meie üldõpetuse kogumaht ületab 3...4 korda soomlaste oma, aineõpetuses on aga töömahud tervikuna üsna lähedased.

Ka eriainete osas võis täheldada mõningaid erinevusi, kuid vaevalt need laiemat huvi pakuvad. Selgelt torkab küll silma kursuste suur intensiivsus (ulatuslikule programmile vastab vaid paar õppenädalat töömahtu). Olulisim on aga see, et profileerivate ainete kogumaht on meil vähemalt 30õn võrra väiksem (see kulus üldõpetusele) ja seepärast saab meie õppeplaanides sisuliselt rääkida vaid ühest profileerimissuunast (teiseks järelikult osutub meil sõjaline ja ühiskonnaõpetus).

Kokkuvõtlik üldjäreldus on ilmne — TPI lõpetaja keskmine insenerikvalifikatsioon peab paratamatult alla jääma keskmise HTÜ lõpetaja omale ja ainsaks kompensatsiooniks saab lugeda seda, et meie lõpetaja jõuab tööstusesse insenerina keskmiselt 2...3 aasta võrra kiiremini (soomlastel pikem õppeaeg ja eraldi sõjaväeteenistus). Siinjuures eeldame, et sõjaväeteenistusse kutsumine meie üliõpilasil lõpeb.

Analoogilised võrdlused mõnel teisel erialal võivad muidugi mõnevõrra erineda, kuid igal juhul on selge, et meie õppeplaanid, olles orienteeritud suhteliselt ühesugusele ettevalmistusele teatava eriala piires, sobivad märksa halvemini mitmekesise inseenerikaadri ettevalmistamiseks Eesti tööstuse tingimusis. Kui aga püüaksime ellu kutsuda soomlastega analoogilist paindlikku õpetamissüsteemi, siis tähendaks see senisest hoopis radikaalsemat õppeprotsessi reformi, millega tõenäoliselt kaasneb ka kulutuste ja ruumivajaduste kasv. Usun aga, et probleem väärib põhjalikumat arutelu.

HANNO SILLAMAA
automaatikateaduskonna
metoodikakomisjoni esimees

TEADUSTÖÖ KÕRGKOOLIS

Teadustöö kõrgkoolis on muutunud õppetööga võrdväärseks tegevusalaks, ilma milleta pole võimalik kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide ja teaduslik-pedagoogilise kaadri ettevalmisamine ega ka kõrgkooli finants-majanduslik tegevus. Paraku on just kõrgkooli teadus, tema korraldamine, saanud praegusel väärtuste ümberhindamise ajal tugeva kriitika osaliseks. Seda nii ülalt, riiklkult tasemelt kui ka alt, vahetute teaduse tegijate poolt. Seejuures pole erand ka TPI, kus vaieldamatute saavutuste kõrval näeme ja tunnetame tõsiseid probleeme, ka niisuguseid, milliseid ainult iluraviga ei lahenda.

Meie teadus on veel kaugel oma potentsiaali avamisest. On toiminud koguni vastupidine protsess — aastakümnete jooksul on lähenetud SKB taolistele organisatsioonidele, kus täidetakse mitte eriti kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid tellimusi. Paljudes kateedrites (allasutustes) pole tekkinud nii vajalikku teadusliku temaatika järjepidevust, seda eriti lepingulise uurimistöö osas. Vähe on meil teaduslikke koolkondi, fundamentaaluuringud kiratsevad. Seetõttu pole ka tugevaid (rakendus)teadust toitvaid juuri. Siit ka aspirantide ja doktorantide probleemid, huvi langus teadustöö vastu noorte hulgas. Situatsioonile lisab veelgi traagikat seni kehtinud proletaarne (nüüd ka kooperatiivne) palgapoliitika.

Mida sellises olukorras ette võtta? TPI RRÜ poolt algatatud mõttevahetusest on koorunud välja järgmised seisukohad:

— **oluliselt on vaja suurendada fundamentaal- ja perspektiivuuringute osa kõrgkoolis,** nende garanteeritud riigieelarvelist finantseerimist. Loodame, et seda tehakse tsentraliseeritult (nagu on lubatud Moskvast). Kui ei, siis korrigeerigem sellest aspektist IME konstseptsiooni, s. t. eeldagem, et ka vabariigi valitsus peaks leidma vahendeid kõrgkooliteaduse finantseerimiseks.

— eelnevaga haakub küsimus **õppejõudude õppekoormuse olulisest vähendamisest,** sest ilma selleta ei jätku meil ei füüsilist ega vaimset ressurssi teadusega senisest rohkem ja tulemuslikumalt tegelda. Kindlasti annab olukorda parandada ka instituudisiseste meetmetega. Pidagem seda silmas instituudi uue põhikirja koostamisel.

— teadustöö juhtimine TPIs vajab **detsentraliseerimist.** Senisest märgatavalt rohkem õigust otsustada tuleks anda teaduskonna, aga ka kateedri, labori ja lepingu tasandeile. Sellega seoses on vaja fikseerida kõigi nimetatud tasandite õigused ja kohustused, kaasa arvatud rahaliste vahendite hankimise ja jaotamise osas.

— detsentraliseerimise läbi peaks senisest suuremal määral realiseeruma ka **diferentseeritud lähenemine teaduskondadele** (tunnistagem, et nende huvid ja võimalused on tihti oluliselt erinevad). Näiteks võiks lepingulise uurimistöö palgafond pöödvõrdeliselt sõltuda sellest, mida teaduskond konkreetselt saab tsentraliseeritud fondidest.

— teadustöö juhtimise detsentraliseerimine ja seniste palgafondi limiitide kaotamine toob paratamatult endaga kaasa **vaba konkurentsi elemente,** mida tuleks vaadata kui täiesti loomulikku nähtust. Nivelleerimine ei vii meid kuhugi. Tunnistagem ka teadustöös pankroti võimalust.

— instituudi ja teaduskondade tasandeil tasuks moodustada **reservfondid,** kust lepingute vastutavad täitjad võiksid «rasketel aegadel» toetust saada.

— vaba konkurentsi korral ei saa aga unustada teadustöö suundi, millised **ei suuda end ise finantsidega kindlustada,** kuid on siiski meile (vabariigile, TPI-le) väga olulised. Nende finantseerimine tuleks tsentraliseeritud vahenditest garanteerida.

— kui läheme detsentraliseerimise teed, siis tuleb paratamatult korrigeerida ka TO aparaadi funktsioone. Uudsetes majandustingimustes **on vajalik teadusosakonna aparaadi töö ümberkujundamine** teaduslaboreid teenindavate ja teadustööd stimuleerivate funktsioonide tõhustamise suunas.

— teadustöö material-tehnilise baasi tugevdamiseks võiks näiteks luua TO-s **teadusaparatuuri infopanga, teaduslaboreid teenindava varustusorgani, teaduslaboreid teenindava tehnohoolduskeskuse ja katsetootmise baasi.**

— detsentraliseerimine eeldab ka demokraatia edasiarendamist. Tuleb leida õige **proportsioon autoritaarse ja kollegiaalse juhtimise vahel.** (Mitte aga arvata, et autoritaarset juhtimist pole üldsegi vaja. Liigseid lootusi ei maksa panna ka sellele, et mida suurem mass, seda õigemad otsused.) Samuti oleks otstarbekas vähemalt kord kuus korraldada TO juhtkonna infotund.

— realiseerimist tasub põhimõte — **võõrasse taskusse pole viisakas piiluda.** Öeldu kontekstis on taunitav ka palkade avalikustamine ja emotsioonid sellel pinnal.

— kindlasti tuleks realiseerida noorte teadlaste ja inseneride **toetusfondi** loomise idee. See võimalus on reaalselt meie endi kätes.

— väärt mõte on taotleda **TPI stipendiaadi staatust,** et kindlustada oma järelkasvu.

— TO peaks ikkagi veel analüüsima oma paberimajandust. Küllap annab seda **ratsionaalsemaks** teha.

— eesti keel ka TO asjaajamisse täiel häälel.

Meie poolt väljaöeldu ei pretendeeri loomulikult ei lõplikule tõele, ega ka instituudi kollektiivi arvamusele. Olgu ta aga üheks vaheetapiks teel ajakohasele ja ratsionaalsele teadustöö korraldusele instituudis.

O. TAUTS
T. SAIMRE
E. MELLIKOV
A. KEEVALLIK

PRAEGU OLGU TA NIMEKS EESTI SOTSIAALDEMOKRAATLIK ERAKOND

Lugupeetud koosviibijad

Ajaloosündmuste tähtpäevadel on saanud tavaks heita pilk nende sündmuste toimumise aega, analüüsida olevikku ja uurida ka võimalikke tulevikusuundumusi. Arvestades, et Eesti riigi selle sajandi ajaloost on viimastel aastatel juba hulgaliselt kirjutatud, kõneldud ja loetud, piirduksime Eesti Vabariiki meenutades sellega, et mälestaksime leinaseisakuga kõiki neid, kes on andnud oma elu Eesti vabaduse eest, sõltumata sellest, millise relvaga nad on seda vabadust kaitsnud, mis rahvusest nad on olnud, millist mundrit kandsid või olid sunnitud kandma.

— — — — —

— — — — —

(Tänan.)

Mis puutub meie riigi olevikku, siis sellel ma peatuksin paiguti ainult niipalju, kuipalju ta seondub tulevikuga. Ja nüüd siis selle juurde, kuhu meie väike riik peaks suuna seadma, et jälle jõuda Euroopa arenenud ühskondade tasemele.

Et paremini mõista eestlaste demokraatialembest mõttelaadi, peame pöörduma meie kauge mineviku poole. Võitlustes võõrastega ja seoses majandusliku ning vaimse arenemisega kujunes meie rahval välja oma ühiskondlik-poliitiline põhikord, mis **XIII sajandi alguseks** on ajaloolaste poolt üsna täpselt kindlaks tehtud. Toonane Eesti koosnes kaheksast väikesest maariigist. Neil igaühel oli oma maa-ala, oma rahvas ja oma riigivõimukorraldus. Igas sellises maariigis olid tähtsaimateks riigivõimu organiteks sõjavõimelistest meestest koosnev rahvakoosolek ja täitva organina kollegiaalne vanematekogu. Kõik maariigid olid üksteisega lõdvas liidus, mille organina tegutses igal aastal Lõuna-Harjumaal (praeguse Raiküla ümbruses) kokkuastuv **kõigi maariikide saadikutest koosnev kogu üle-Eestiliste asjade arutamiseks.** Ühtne ja kõiki maariike juhtiv alaline keskus puudus. Arvestades tollaseid sidevahendeid, leidsid meie esivanemad nähtavasti, et estide maa taoline juhtimisviis on kõige tululikum. See oligi, kui soovite, nõukogude võim Eestis XIII sajandil, millest demokraatlikumat annab Euroopast otsida, mõnel maal tänapäevani.

Paraku, sama sajandi esimesel poolel, osutusid eestlased rünnatuiks pea kõigist ilmakaartest ning Eestisse saabus uus riigiõiguslik ajastu, mis kestis ligi 700 aastat. Kui uus hetk koitis ja meie vanematel või vanavanematel tuli hakata koostama **Eesti riigi esimest Põhiseadust,** polnud selle dokumendi vundamenti vaja kusagilt naabrite juurest või kaugemalt otsida. See alustugi oli loodud meie oma rahva poolt vähemalt seitse sajandit tagasi. Nii kirjutatigi Eesti Esimese Põhiseaduse III peatüki 27. paragrahvi: «Riigivõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahvas ise oma hääleõiguslikkude kodanikkude näol.» Sellele seadusele tuginedes valis rahvas Riigikogu, mis moodustas Valitsuse. Meie rahvas astus edasi oma rahvakoosolekute ja vanematekogude poolt alustatud teel ning vabanenud rahvastest iirlaste järel teisena nimetas oma riigi **Vabariigiks,** samal ajal kui mitmed teised iseseisvunud rahvad valisid kuningriikluse. Kuid Eesti Vabariigi esimese põhiseaduse puuduseks oli **tasakaalu puudmine** riigivõimude vahel. Kogu võim oli koondatud Riigikogu kätte ja Vabariigi Valitsus oli kõikvõimsa seadusandliku kogu kõrval ainult täidesaatvaks komisjoniks, kuna riigipea kui võimude tasakaalustaja puudus üldse. Kõige selle tulemuseks **oli täidesaatva** võimu nõrkus ning alalised Valitsuse vahetused, missuguse nähtuse loomulikuks järelmiks oli järjekindluse puudus riigi elu juhtimises ja korraldamises. Riigikogu kaotas aga oma tegutsemisvõime parteipoliitilises võitluses ja vaidlustes, sest polnud enam kauge XII või XIII sajand oma poliitiliselt organiseerumata parteituses.

Teine Põhiseadus, õigemini esimese Põhiseaduse parandus, oli välja töötatud puudulikult ja kiideti rahva poolt heaks väga rahututel aegadel. Ka teise Põhiseaduse suurimaks nõrkuseks jäi tasakaalu puudumine riigivalitsemise struktuuris.

Kolmanda Põhiseaduse kõige tugevamaks küljeks tuleb lugeda küllaldase võimuga Vabariigi Presidendi instituudi loomist, mis võimaldas Valitsusel tegutseda oma parima arusaamise järgi ja polnud toonastes keerulistes oludes karta, et Valitsust saaks vahetada tühjade parteipoliitiliste vastuoludе tagajärjel. Samal ajal säilis Riigikogu mõlemal kojal mõjuv sõna rahva ja tema riigi elu korraldamisel.

Loomulikult oli ka sellel Põhiseadusel puudusi nagu igal inimlikul loomingul, kuid **ta oli siiski loodud Eesti konkreetseid tingimusi arvestades,** kuna on pea võimatu valitseda üht rahvast võõrsilt laenatud seaduste järgi. Iga riigi põhiseadus peab vastama rahva iseloomule ja arvestama tema geopoliitilist asendit. Peame meeles pidama, et ka vanas Roomas andis parlament riigijuhile tähtajaliselt diktaatorlikud õigused riigile kriitilistes olukordades ja sõdade korral. Eesti riiki aga taheti kukutada nii vasakult kui paremalt Viktor Kingissepa ja Hjalmar Mäe taoliste poliitiliste avantüristide poolt.

Nüüd, kui silmapiir on pärast ohvriterohkeid pimeduse aastaid jälle selguma hakanud, peaksime teineteisega avameelselt kõnelema Eesti riigi võimalikest suundumustest, et jõuda ühiste pingutuste tulemusena veel hüpata eemaletormavale progressirongile.

Kui vaadata Eesti poliitiliste jõudude praegust skaalat, siis see pakub järgmist pilti. Vasakul on Interliikumine oma unitaarriiklike ambitsioonidega. Tema kõrval on NLKP Eesti vabariiklik organisatsioon suveräänsustaotlustega NSV Liidu koosseisus, mis on aga kahjuks rahvale selgelt ning arusaadavalt lahti rääkimata. Temast paremal on Eestimaa Rahvarinne vabariigi suveräänsuse ja poliitilise pluralismi nõudmistega NSV Liidu, kui konföderatsiooni koosseisus. Poliitilise skaala paremal serval on Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei (mis antud juhul ei tähenda loomulikult partei kodanlikkust) omariikluse taastamise ja mitmeparteilisuse nõudmisega ning seisukohaga, et sotsialismi parandamine pole võimalik.

Nagu võib märgata, **on üks oluline poliitiline nägemus selles skaalas puudu. See on** täieliku omariikluse tee demokraatliku sotsialismi aatelisel alusel. Teisisõnu, see on **omariikne sotsiaaldemokraatia** ehk Jüri Vilmsi isamaaline sotsiaaldemokraatia. Eestimaa Rahvarinde Programmi IX peatükk kõneleb, et demokraatliku ühiskonna arenedes võib kodanikualgatusel põhinev rahvaliikumine kaotada oma osa Eesti tuleviku arenguloos. Siis võib Rahvarinne oma volitused edasi anda Eesti ühiskonnaelu teistele demokraatlikele institutsioonidele. Olengi jõudnud veendumusele, et see edasiandmise alguse hetk on kätte jõudnud, s. t., et Eestis on jälle **aeg taastada mitmeparteiline poliitiline süsteem.** Olen sotsiaaldemokraatliku partei loomise mõtteid kandnud endas juba mõnda aega. 1988. a. 26. novembril pöördusin tähitud kirjaga Vaino Väljase, kui Eesti NSV konstitutsioonilise poliitilise liidri poole taotlusega saada audientsi arutamaks sotsiaaldemokraatlikele põhimõtetele rajaneva partei asutamise võimalust Eestis. Vastus puudub tänini. **Esmakordselt teatasin avalikult** selle partei loomise kavatsusest Rahvarinde poolt möödunud aasta 22. detsembril Linnahallis korraldatud poliitilise miitingu kõnekojas ning sain tugeva toetuse osaliseks. Aga nüüd siis selle partei põhikirja projekti juurde, mille olen koostanud ja mille olulisemaid seisukohti ma tahaksin Teile tutvustada.

Selle partei nime küsimuse otsustab tema asutamiskoosolek, kuid praegu olgu ta nimeks Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond (ESDE):

* * *

ÜLDSÄTTED

1. Eesti Sotsiaaldemokraatlik Erakond (ESDE) on kodanike ühiskondlik organisatsioon, nende vabatahtlik poliitiline ühendus.

Tema liikmete tõekspidamised tuginevad sotsiaaldemokraatiale, mille eesmärgi ja ühtlasi vahendi — demokraatliku sotsialismi — saavutamise ja rakendamise on endale võtnud Sotsialistlikku Internatsionaali kuuluvad parteid, seda eeskätt Euroopas.

2. ESDE, kooskõlas Peruus 1986. a. korraldatud Sotsialistliku Internatsionaali XVII Kongressil heakskiidetud Lima Mandaadiga, ei identifitseeri end ühegi filosoofilise interpretatsiooniga sotsialismist.

3. ESDE on humanistlike eesmärkidega organisatsioon, mis ei sea endale jumalaid, vaid valib o m a tee, toetudes liikmete lugemusest rikastatud intellektile.

4. ESDE põhiprintsiipideks on isiksuse vabadus, sotsiaalne õiglus, rahvuste enesemääramise õigus ja solidaarsus.

5. ESDE aatelisse varamusse kuuluvad ÜRO, tema struktuuriüksuste ja ka muude alaliste või ajutiste rahvusvaheliste foorumite üldise tunnustuse saanud dokumentide humanistlikud sätted.

6. ESDE eitab igasuguse klassi ja igat liiki diktatuuri ning ei pea ka oma seisukohti ainupädevaiks.

7. ESDE on seisukohal, et

a) ühiskonna poliitiline, majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline areng peab oluliselt lähtuma iseregulatsiooni algest, mida ühiskond mõjutab rahvademokraatiale rajatud ja rahva tervele mõistusele tugineva võimuinstrumentaariumi abil;

b) ühiskonna arengu hädatarvilikuks eeltingimuseks on vastastikuste seadusandlike privileegideta poliitiliselt organiseerunud aateline paljus;

c) tootmisvahendite ühiskonnastatus ja majanduse riikliku plaanimise määr peavad olema mõistlikud kompromissid indiviidi ettevõtlikkusest tuleneva jõukuse ja sotsiaalse õigluse vahel ühiskonna teiste liikmete suhtes. Ehkki eraomandis peitub sotsiaalse ebaõigluse alge, on see omandivorm inimkonna praegusel kõlblustasandil ka ühiskonna progressi üheks nurgakiviks, mille nimeks on igipõline soov «saada või jääda jõukaks inimeseks». Selle objektiivse paratamatuse ignoreerimine viib ühiskonna arengu seiskumisele;

d) sotsiaalne õiglus ühiskonna igal arenguetapil peab lähtuma kompromissist majanduslike võimaluste ja selle ühiskonna üldise kõlbluse vahel;

e) riikide lõikes pole olemas sotsialismi ühest mudelit;

f) ühe või teise riigi ühinemine riikide liitudega või rahvusvaheliste organisatsioonidega peab lähtuma otstarbetuse presumptsioonist. S. t., kuni pole üheselt ja dogmavabalt tõestatud ühinemise kasulikkust, tuleb seda ühinemist lugeda otstarbetuks;

g) rahvuse enesemääramise õigusel on riigi poliitikast lähtudes nii rahvusvaheline kui ka siseriiklik mõõde. ESDE taunib ükskõik kumma mõõtme ignoreerimist ükskõik millise rahvuse suhtes ükskõik kelle poolt.

— — — — —

— — — — —

EESMÄRGID

13. ESDE põhieesmärgiks on aidata eesti rahval, kui rahvusvahelise õiguse subjektil, kätte võita otsustusvõimalus rahvuse enesemääramise õiguse realiseerimiseks ja selle otsustusvõimaluse säilitamiseks.

Eesti ja Nõukogude Liidu suhted peavad lähtuma nende riikide vahel 1920. a. 02. veebruaril Tartus sõlmitud rahulepingust.

14. ESDE osaleb poliitilises elus eesmärgiga suunata Eesti riik parlamentaarsete reformide abil ambitsioosse ja eklektilise sotsialismi teelt demokraatliku sotsialismi õigusriiksele arenguteele realiseerimaks tõelist demokraatiat: rahva valitsust rahva kaudu rahva heaks.

15. ESDE asetab oma sotsiaalpoliitilise tegevuse aktsendi sotsiaalse õigluse ja turvalisuse tagamisele ühiskonna väheosaste või elu ääremaadele sattunud inimese jaoks.

16. ESDE tahab Eesti noortele pakkuda oma ridades võimalust poliitiliseks eneseteostuseks demokraatliku sotsialismi aatelisel alusel.

17. ESDE seab oma eesmärgiks Eesti riigi muutmise neutraliteedipoliitikast lähtuvaks demilitariseeritud ja loodushoidlikuks rahvakoduks, mille julgeoleku garantiiks on ÜRO. ESDE toetab kõigi Balti riikide ja Põhjala muutmist Maa demilitariseeritud alaks.

18. ESDE tahab aktiivselt osaleda 1951. a. Frankfurdis taasloodud Sotsialistliku Internatsionaali töös kooskõlas selle organisatsiooni põhikirjaga.

19. ESDE võtab endale oma eesmärkide piires ülesandeid, mis konkretiseeritakse eriprogrammidega.

20. Ühiskonna suurima kapitali — h a r i t u s e — nimel, loeb ESDE Eesti ühiskonna prioriteetseimaks arenguvaldkonnaks h a r i t u s t.

21. ESDE kasutab oma eesmärkide elluviimiseks järgmisi vahendeid:

a) võtab osa valimiskampaaniatest, esitades oma või toetades teisi kandidaate;

b) võtab meetmeid saavutamaks ESDE liikmete nimetamist Eesti valitsuskabineti või vabariigi teiste täitevvõimu organite koosseisu;

c) esitab ettepanekuid põhiseaduse ja muude seadusandlike aktide muutmise või kehtestamise eelnõude kohta;

d) teeb ettepanekuid riigi või tema pädevusvaldkondade juhtimisstruktuuri muutmiseks johtuvalt ühiskondlikust vajadusest;

e) korraldab avaliku arvamuse küsitlusi, avaldades nende tulemused;

f) teeb ettepanekuid üldrahvalike arutelude ja rahvahääletuste korraldamiseks ning aitab neid läbi viia;

g) vajadusel kasutab võimuorganite mõjutamiseks surveabinõusid (manifestatsioonid, rahvakoosolekud ja avalikud pöördumised, usaldamatuse avaldused, piketid);

h) arendab koostööd teiste kodu- ja välismaiste erakondadega (parteidega), muude organisatsioonidega, liikmistega ja üksikisikutega.

— — — — —

— — — — —

* * *

Need oleksidki siis lühidalt põhimõtted, millistele tuginedes tahan luua partei administratiivse sotsialismi hävitamiseks reformistlikul teel. Kui aeg on loomiseks küps, annan teada. Loodan, et tehnilisele intelligentsile on demokraatliku sotsalismi pragmaatilised seisukohad lähedased. On ju meil teiega alati olnud pühaks kolmainsuseks Väide-Tõestus-Eksperiment. Seda erinevalt meid vaevava riigikorra konjunktuursetest ühiskonnategelastest, kes soovunelmaid esitavad tihti väidete pähe ja väidete tõestuseks peavad oma soovunelmate teisesõnalisi ümberjutustusi. Euroopa sotsiaaldemokraatlikud parteid on aga oma põhiseisukohtade paikapidavust suutnud kontrollida ning tõestada karmi poliitilise elu tegelikkuses aastakümnete vältel.

Soovin teile kõigile õnne Eesti esimese Iseseisvuse päeva puhul ja loodan, et ka see ajahetk pole kaugel, kui eesti rahva poolt tema vaba tahte avaldusena valitud Vabariigi President võtab selle päeva puhul vastu meie väikese riigi väärikaid kodanikke, et suruda neil tehtu eest kätt ja arutada ühises ringis vaba Eesti tulevikusuundumusi.

Jõudu tööle!

VELLO SAATPALU

TULP

JALGRATTAMATK LIETUVA — LATVIA — EESTI

«Kolmikliit» Eesti, Läti, Leedu on viimasel ajal oma tegevusega võitnud kuulsust lähedal ja kaugel.

Vaatamata meie sarnasusele nii praegu kui ka minevikus on meievahelised sidemed suhteliselt harvad nagu ka põhjalikum üksteisetundmine. Selle lünga täitmiseks ja **ühiste** eesmärkide toetuseks **otsustasidki Vilniuse, Riia ja Tallinna teedeehituse eriala tudengid** korraldada jalgrattamatka deviisi all «Balti vabariikide suveräänsuse ja rahvuslike spordikomiteede toetuseks.»

Teades oma liitlasi ja nende elu-olu, saab edaspidi olema rohkem võimalusi sidemete loomiseks ja tihendamiseks.

Jalgrattamatk, mis algab **17. aprillil Vilniusest,** hõlmab kolme vabariigi ajaloolisi ja kõikvõimalikke muid vaatamisväärsusi. Kõrvale ei jää ka ökoloogilised «pärlid». Meil Eestis, jäävad teele nii Saatse mõis kui ka Maardu keemiatehas ja karjäärid.

Matk, millel osaleb ca 50 tudengit ja mille pikkus on ligi 1500 kilomeetrit, annab võimaluse näha nii mõndagi huvitavat olles ühtlasi aktiivseks puhkuseks enne sessi.

Jalgrattamatka pidulik lõpetamine ja kohtumine osavõtjatega toimub **27. aprillil** Kevadpäevade raames korraldataval Rahvarinde miitingul «Balti vabariikide iseseisvuse toetuseks.»

Veel tahaks edasi anda tänusõnad spordiklubile, rahvarindele, olümpiakomiteele jt., kes igati toetasid ja aitasid üritust organiseerida.

SILVAR PAJUSTE
ET-41

kuupilk

KEVAD? KEVAD! KEVAD...

Paastukuu on läbi. Peaaegu terve kuu olid Tallinna haljamatel aladel õitsenud kellukesed ja krookused, KAHEKÜMNENDAL KUUPÄEVAL kell 18.28 sai kuude kaupa rentnikuna redutanud kevad kätte peremehepaberid. Kuus päeva hiljem taastati kurjade vastuhäälte kiuste kohalik aeg, Eesti algatusest on tulu teistelgi läänepoolsetel liiduvabariikidel... KUU ALGUL Karli katedraalis ja KUU KESKEL Linnahalli juures olid raevukad katsed kevadet talveks tagasi pöörata või vähemalt valitsus ära vahetada. Pungad ometi paisuvad, mahlad liiguvad jürikuise lume kiuste, kevad sammub IMElise suve suunas, valitsus paistab esialgu püsivat, kevadväsinud nägudel võib vahel näha naeratustki. Elame ju veel!

Kaheksandal kuupäeval sai Raekoja platsil kuulda meestelaulu vaheldumisi naiste kõnedega: Lydia Koidula. Lilli Suburgi ja Marie Reisiku jälgedes kõndijaid jätkub, Eesti Naiste Liit astub jälle ühiskondliku elu lavale. Kui aga meie kõikide emad, naised, õed ja vanaemad oma hääled ühendavad, on kõrgkooli relvavabaks saamise ja palgaliste territoriaalvägede loomise eest võitlejatel olema võimas abivägi. Leedu poisi Arturase ja eesti noormehe Mati saatusega ei tohi ometi leppida!

ÜHEKSANDA KUUPÄEVA õhtul oli Raekoja plats jälle rahvast täis. Täpselt kell 20.15 Moskva (18.15 tollase kohaliku) aja järgi hakkasid helisema kõikide Tallinna kirikute leinakellad, Raekoja tornikell lisas sellesse kurba koori ärevaid hoiatusi. Küünlad ja tõrvikud valgustasid inimeste nägusid. Oldi tuldud mälestama sadu 1944. a. märtsipommitamisel süütult hukkunud kaaslinlasi ning mõttetult hävitatud linna. Tuhandete küünalde valgus muutis pidulik-valgeks öise Raekoja platsi, Harjumäe nõlva ja «Estonia» teatri. Võbelev valgusmeri meenutas tulemerd, mis tol kohutaval õhtul 45 a. tagasi Harju tänava hiigellõõrist Vabaduse väljakule oli lõõtsunud, muutes öö päevast valgemaks... Vanematel inimestel elustusid mälestused, mida vahepeal nimme oli unustada püütud — ja mida mälestada oli ka keelatud. Paljud noored ja enamus muulasi said sellest stalinluse kuriteost üldse esmakordselt teada...

Stalinlike suurkuritegude juubeleid oli selles kuus veelgi — Narva hävitamine kuu algul, Tartu õhurünnak kuu lõpul — kõik samal 1944ndal. Ning suurim ühekordne genotsiidiakt eesti rahva vastu — 1949. a. 25. märtsi suurküüditamine. TEISIPÄEVAL, 21. MÄRTSIL Rahvarinde kõnekoosolekul Linnahallis jutustasid ajaoolased E. Laasi ja H. Ligi, kuidas ligi 21 tuhat meest, naist, rauka ja last ühe ööga oma kodudest välja kisti ja tundmatusse paisati. Paljud neist ei näinud oma kodumaad enam iial... E. Savisaar rääkis Niccolo Macchiavellist, kelle traktaat «Vürstist» on olnud mitmegi hirmuvalitseja lauaraamatuks. 1939. a. sügisest peale on Balti väikeriikide rahvastega ümber käidud täiesti makkiavellismi õpetuse kohaselt: eriti julm terror ning kolonistide piiramatu sissevedu on pidanud murdma allutatud rahvaste selgroo ning kiirendama nende täielikku ümbersulatamist. Algul kümme tuhat, siis kakskümmend üks tuhat inimest ühe ööga, 60 tuhat sõjajärgse kümneaastakuga, arvesse võtmata kõikidel rinnetel ja tagalas hukkunuid, tööpataljonides nälga surnuid, sakslaste poolt hukatuid, Läände põgenenuid ning kümneid või koguni sadu tuhandeid sündimata jäänuid. Ime, et meid siin Läänemere ääres üldse veel järel on! Eelnenud 700 aasta vallutamised ja rõhumised tunduvad kõik lapsemänguna võrreldes kahe XX aastasaja «suurvabastaja» tööga, nendega võib võrrelda vaid nälga ja katku, mis samuti ei halastanud ei imevatele lastele ega väeteile raukadele...

Suurküüditamise genotsiidihirm istub meie alateadvuses — või geenides? — tänaseni. Hirmust ja passiivsusest ülesaamine määrab tegelikult kogu meie tulevase saatuse...

LIHAVÕTTE ESIMESEL PÜHAL, kohaliku aja esimesel päeval läks rahvas ilma mingi sunnita valima. Üle poole sajandi oli eesti rahval võimalus mitte küll päris demokraatlikult, aga siiski VALIDA. Enamusel muulastest oli see ilmselt absoluutselt esimene valimisvõimalus, nemadki kasutasid seda agaralt. See oli hea õppetund kõigile, ka tublidele ja veidi vähem tublidele eestimaalastele. Õppetund sellest, et võita saab, kui suudad loobuda ebaausatest võtetest valimisvõitluses. Ning sellestki, et atraktiivsest platvormist tähtsamad on kandidaadi eelnev elu ja tegevus. Et Moskvasse minevate guvernööride meeskonda nii rohkesti haritud, uuendusmeelseid, julgeid ja oma rahvast hoolivaid inimesi valiti, oli ju suur võit. Rein Taagepera ennustus — Eestis saab raske olema eristada Rahvarinde ja kompartei kandidaate, Leedus tuleb aga selge vahe ja Sajudisel suur edumaa — on täide läinud. Enamus meist oli peale interite demonstratsioonesinemisi ilmselt hullemat kartnud. Ka muulased tundusid rahul olevat, kuigi proportsionaalsest esindatusest on asi kaugel. — Kas sellel võidul ongi muud tähendust kui meie nullile lähenenud meeleolu tõsta?! NL Rahvasaadikute nõukogu saadik prof. Igor Grätzin ütleb selge sõnaga, et *de jure* me N. Liitu ei kuulu. Asi pole mitte v ä l j a, vaid s i s s e astumises, mis tuleb otsustada referendumiga... Esialgu pole meil referendumiseaduski, on vaid Referendumiklubi Eesti-sõbralikest muulastest. Ja muidugi haigutab *de jure* ja *de facto* vahel kuristik, millest nii Moskva-meeskond kui tulevane Eesti parlament peavad tugeva silla üle ehitama.

Väga vaikselt möödunud teatrikuul ilmusid esmakordselt «Vanemuise», Noorsooteatri ja Eesti Draamateatri mängukavadesse väliseesti autorite teosed, mis aastakümneid erihoiu lukkude taga olid oodanud. Nüüd tuleb teha kõik võimatu ja võimalik, et kodumaa poleks ülemere-eestlastele enam merre vajunud saar...

MÄRTSIKUU 14. PÄEVAL jõudsid Tallinna küünlakuu 14. päeval Irvine'is posti pandud Rein Taagepera kaks artiklit, mis selle loo ilmumise ajaks peaksid eesti rahvale kättesaadavad olema. Lühem käsitleb Moskvas tehtavat iseseisvuspropagandat, pikem pakub autori reisimuljeid Eestist aastavahetusel 1988/89.

Üle kahe kuu oli teel siinsamas lähedal Stockholmis posti pandud kiri, milles Astrid Lindgren «Eesti Raamatuga» pahandab, et see talle autorieksemplare ei saada. Ta tunneb kaasa armeenia rahvale ja teatab, et on Armeeniafondi ohverdanud kogu viimase Moskvas-käigu honorari — on seda ju nii vähe, mida ta katastroofis kannatanute heaks teha saab! Ja lõpuks pihib ta, et JÄLGIB IGA PÄEV LEHTEDEST, MIDA MEIE SIIN EESTIMAAL OMA VABADUSVÕITLUSES SAAVUTANUD OLEME, JA ET TA SOOVIB MEILE ÜKSNES EDU... Märtsis saabus Rootsimaalt (Lundist) sõnumikke ka Bernard Kangrolt, kes arvab et kokkuvõttes on (välis)eestlased palju vapramad, kui arvata võiks pärast nii suurt hävitamist ja nivelleerimist läbi mitmete torude. Muidugi soovib ta meile siin jõudu ja energiat.

Tore on, et meie peale mõeldakse sõbralikult Irvine's, Stockholmis ja Lundis. Aga kehv on, kui Rootsi kuningriigi kodanik peab meid ka ninapidi meie lohakuse sisse torkama.

Paastukuu on möödas, jürikuu saabunud, käiste üleskäärimise aeg käes. Jõudu tööle!

Elame veel!

Märts/aprill 1989

A.-M. HALLIK

| 9. MÄRTS |

Udutinane õhtu vanalinnas. Juba päeval süüdatakse Harju tänaval paerinnatisel musta lindiga küünlad. Niguliste kiriku eeskojas on stendidel 45 aasta tagused fotod purustatud Tallinnast. «Helioses» näidatakse ringvaateks amatöörfilmi, millest osa filmitud veel suitsevate varemetega Tallinnas. Varemed on varemed. Vähe on pärast sõda sündinul tuttavat: «Estonia» müürid, tornikiivrita Niguliste ja Raekoda. Vaekoda, mida enam pole. Täna on kirikutes mälestusjumalateenistused, majade seintel plakatid: «Me ei unusta!»

Kell 19.45 koguneme Raekoja platsile. Hümn. Mälestused. Marie Underi luule. Paul-Eerik Rummo poeedisõna üle küünlatulukestes väljaku. Lahvatavad erepunased rakettõrvikud. Nagu Stalini jõulupuud, nagu tulekahjukuma.

Kirikukellade helin üle linna. Leinaks paljastatud pead.

Nii palju tõsiseid hingestatud nägusid. Need peavad olema põlistallinlased. Need, kellel on mälestused ja mälestuste mälestused... Me ei ole pöö-bel! Meil ei ole ükskõik!

Lahkume Harju tänava kaudu. Nüüd on juba kõikjal küünlad. Niguliste kiriku jalam on tulemeres. Kodutee viib läbi Süda tänava. Ka siin vilguvad küünlatuled uute majade soklitel. Kas põlesid küünlad ka Punaste Küttide Väljaku ja Lenini puiestee esindushoonetel ning projektorganisatsioonide majal? Enne märtsipommitamist asus viimatimainitud hoone kohal endine «Pandorini» seltsi maja, kus uue maja valmimiseni oli üüriliseks «Estonia» teater, hiljem kuulus hoone Töölisteatrile. Kõrval asus Juudi sünagoog. Viiekümnendail kõrgus neis paigus tsirkusetelk.

Mälestused ja mälestuste mälestused. Oli selge nagu päise päeva ajal. Terved linnaosad tules. Lõõtsus tulekahjust tekkinud tuul. Põgenikevoorid linnast välja. Hirm. Klaasikillud, tuhk. Tallinn põleb.

Kas me ei unusta?

JAAK ADER
TPI raamatukogu

MÄLUMÄNGUNURGAKE

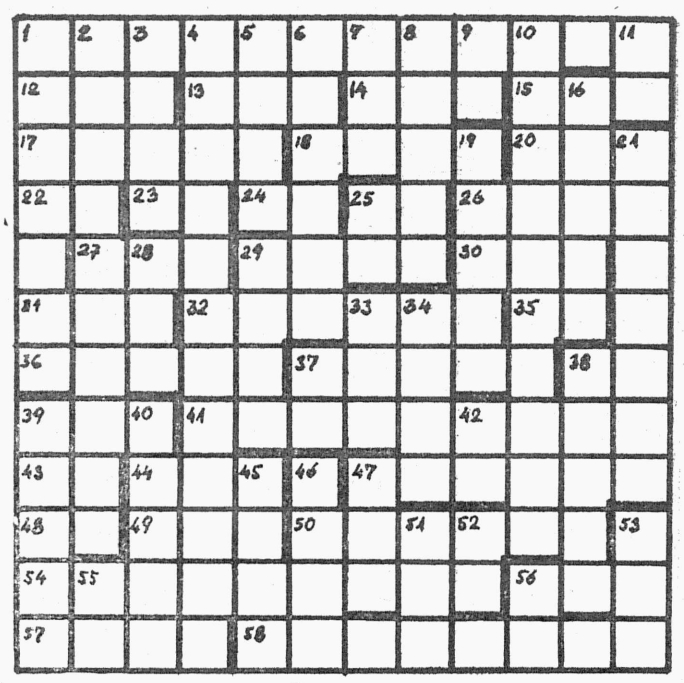

VALIMISTE RISTSÕNA

KÕRVALE: 1. Kalinini- (eesn.). 12. Mehenimi. 13. End. profipoksi MM. 14. End. pop-bänd. 15. Riiklik keskarhiiv. 17. Sigaretimark. 18. Oktoobri-. 20. Hirm (murd.). 22. Tänav Tallinnas. 23. Mister. 24. Kaksikkonsonant. 25. Asesõna. 26. Kasahhi kirjanik. 27. Eesti Vabariigi poliitik. 29. Tallinna maa-. 30. Jõukilogramm. 31. Spordivahend. 32. ETV kommentaator. 35. Astaat. 36. Vanaaja keel. 37. Matrossovi-. 38. Neljas. 39. Victor. 41. Kalinini (eesn.). 43. Nõuk. lennuk. 44. Rohumaa. 47. Rakvere põhja-. 48. Naturaallogaritm. 49. Linn Jaapanis. 50. Oktoobri-. 54. Kesk-. 56. Karumõmmi. 57. Tartu ülikooli-. 58. Rakvere põhja-.

ALLA: 1. Lasnamäe-. 2. Mere (eesn.). 3. End. kujur. 4. Mustamäe- (eesn.). 5. Sporditarvete firma. 6. Mere-. 7. Kenadus. 8. Tikub vahel keelele. 9. Paar elementi. 10. Mere- (nimi + eesn.). 11. Naatrium. 16. Tallinna maa-. 19. Territ. Aasias. 21. Tallinna-. 25. Toorium. 28. Eesti Arstide Assotsiatsioon. 29. Küla K.-Järve raj. 33. 20. saj. riigijuht. 34. Haava jälgi. 37. Pikogramm. 38. Kurjad ilmad tulevad.... 39. Õismäe (nimi + eesn. täht). 40. Rumeenia jazzmuusik. 42. Valus on! 45. India ekstremist. 46. Jõgi NSVL. 47. Tiitel Poolas. 51. Juku on.... 52. Viiekümne viies. 53. Naisterahva nimi. 55. Küla K.-Järve rajoonis. 56. Osmium.

ANDRES PULVER
TP-41

MÄLUMÄNGUKILLUD

* Automaatikateaduskonna IV mälumängust on läbi kaks kolmandikku. 28. märtsil toimunud teises voorus esines kõige paremini 24 punkti 40st kogunud TP-61 koosseisus OTT KOPPEL, ÜLLAR UDRAS ja OLEG HARLAMOV. Kolme punktiga jäi maha esimese vooru võitja TP-41 (HENDREK KELDER, JAANUS KERIK, ANDRES PULVER) ja kuue punktiga LS-61 (SULEV ALAJÕE, TAUNO SURI, ANDRES TRINK).

Mängu kolmas voor toimub Rahvaste Sõpruse Päevade raames **teisipäeval, 25. aprillil kell 18.30** kohvik-klubis. Kõik auhinnad ei ole veel jagatud!

AARE VAALMA
LA-101

* * *

Ruumi Rn baas.
Õppejõud tungivalt palub mul seda teoreemi tõestada.
Hakkan lahkama matemaatikat: tõmban a maha, jätan vahe sisse
ja saan seose — matemaatikast järeldub mu temaatika.

* * *

MU TEMAATIKA

Oh kõrgemat matemaatikat
tast aru saada on raske
algebrat ja geomeetriat —
et mõista neid peab kandma
maske

Võrrandeid, baase, dimensioone
pea on juba jama täis
ei küsita minult mu soove
kas dekaan siin juba käis

Võõras on mulle determinant
miinor ja vektoriruumi ruutkond
hästi tean kes on migrant
see, kel puudub ülikond

Nota bene. Siin on kõrgkool
tulevik rajaneb maatriksi astakul
matemaatika on kui hüperbool
kuid lilled ei kasva Lasnamäe nõlvakul.

Honorar OLAVI ANDLALE
TE-21

«TALLINNA POLÜTEHNIK»
«ТАЛЛИННСКИЙ ПОЛИТЕХНИК»

Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk t. 40/42. Орган парткома, ректората, комитета комсомола и профкома Таллиннского ордена Трудового Красного Знамени политехнического института. «Таллиннский политехник». Типография «Ühiselu», Пикк, 40/42. Toimetuse aadress: 200108, Tallinn, Ehitajate tee 5, TPI, 3. hoone, tuba 204. Tel. 537-261. Адрес редакции: 200108, Таллин, Эхитаяте теэ, 5, ТПИ, 3 корпус, комната 204, тел. 537-261.

Tellimuse nr. 841

Vastutav toimetaja
R. MIKENBERG